

**POLSKIE TOWARZYSTWO TURYSTYCZNO - KRAJOZNAWCZE
ODDZIAŁ STOŁECZNY IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO**

BIWAK

**BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ**

NR 26

MAJ 2023

BIWAK

**BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ**

NR 26 MAJ 2023

PAMIĘTAMY O ROCZNICACH 2023

Włodzimierz Majdewicz

WROCISZEW WIEŚ – W POWIECIE GRÓJECKIM

Władysław Gwardys

DO MOGIŁY POWSTAŃCÓW 1863

Daniel Wolborski

WIOSENNE OGNISKO

Alicja Świątek

11 ZŁAZ PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZJ

Krzysztof Zarański

BOTANIK – WSZECHSTRONNY – PROFESOR BOLESŁAW HRYNIEWIECKI

Jakub Michna Członek młodzieżowej sekcji Klubu PTTK „Varsovia”

Daniel Wolborski Opiekun młodzieżowej sekcji Klubu PTTK „Varsovia”

**Z KLUBEM „VARSOVIA” WARSZAWSKIMI ŚLADAMI
ALEKSANDRA JANOWSKIEGO**

Jan Piwnik

Daniel Wolborski

**SZUFLADA KOLEKCJONERA WYDANIE SAPECJALNE
w 150 ROCZNICĘ POWOŁANIA PTT**

Włodzimierz Majdewicz

Redakcja Krzysztof Zarański
Opracownie Graficzne Włodzimierz Majdewicz

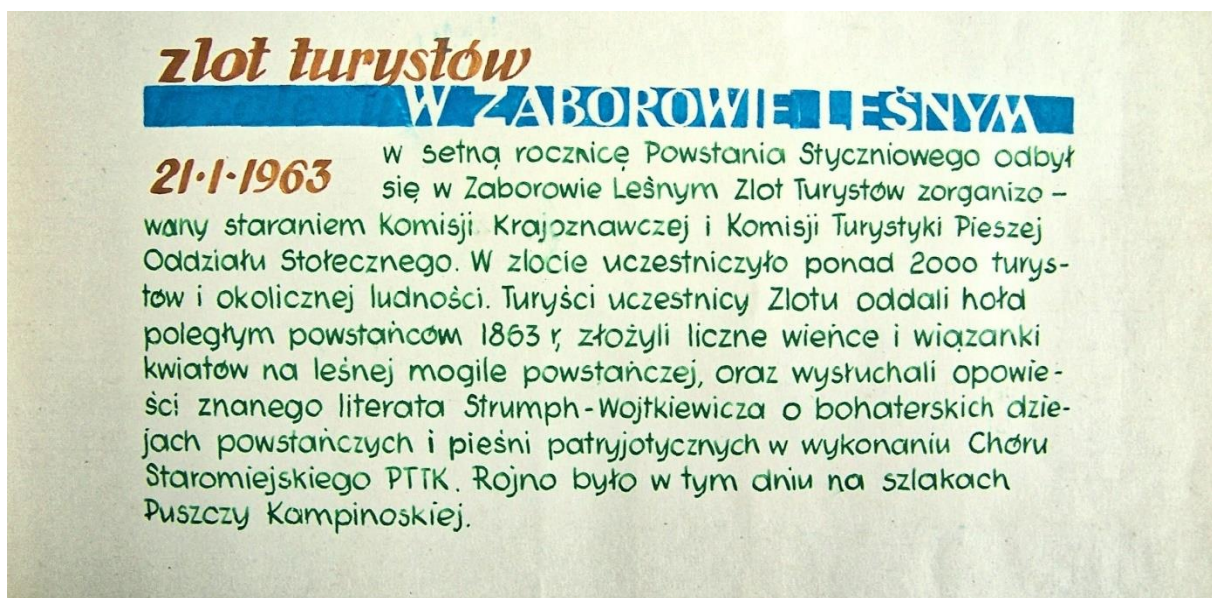
Na okładce rysunek Antoniego Uniechowskiego z 1973 r

Rocznice 2023

Rok 2023 niesie ważne rocznice, pierwsza z nich to obchodzona uroczyście w całym kraju 160. rocznica wybuchu Powstania Styczniowego. Druga to 150. rocznica powołania Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego. Trzecia związana bezpośrednio z naszym terenem to 70. rocznica powołania Oddziału Stołecznego Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego im. Aleksandra Janowskiego w Warszawie.

29 stycznia 1953 roku odbyła się Konferencja Organizacyjna (założycielska) Oddziału Warszawskiego PTTK. Tak brzmiała pierwotna nazwa Oddziału w późniejszych latach zmieniana kilkakrotnie odgórnymi decyzjami władz PTTK¹. W oddziale powstawały sekcje specjalistyczne grupujące amatorów poszczególnych dyscyplin turystyki. Sekcja turystyki pieszej organizowała liczne wycieczki z których znaczna część wędrowała ścieżkami Puszczy Kampinoskiej. Tereny te przemierzały również chętnie grupy indywidualnych turystów pieszych i rowerzystów. Nawiązując do tradycji i działań Polskiego Krajoznawczego, w 1960 roku Oddział podjął się w porozumieniu z Dyrekcją Kampinoskiego Parku Narodowego² uporządkowania otoczenia mogiły Powstańców 1863 roku w Zaborowie Leśnym, oraz wyznakowania szlaków turystycznych prowadzących do powstańczej mogiły z Palmir, Sierakowa i z Leszna. W 1963 roku w setną rocznicę wybuchu Powstania Styczniowego Oddział Stołeczny PTTK zorganizował Zlot Turystów w Zaborowie Leśnym. W dniu 21 stycznia na szlakach Kampinoskiego Parku Narodowego zaroilo się od turystów. Atmosferę tamtej imprezy najlepiej oddaje wpis do kroniki.

¹ Oddział Stołeczny PTTK w ciągu kilku dziesięcioleci miał wielokrotnie, odgórnie zmienianą nazwę. Kolejno obowiązywały następujące nazwy: Oddział Warszawski PTTK 1953–1955, Oddział Stołeczny PTTK 1955–1958, Oddział Śródmieście PTTK 1958–1960, Oddział Stołeczny PTTK 1961–1966, Oddział Śródmieście PTTK 1966–1971, Stołeczny Oddział Śródmiejski PTTK 1971–1974, Oddział Śródmieście PTTK 1975–1999 i wreszcie od 19 kwietnia 1999 r. – Oddział Stołeczny PTTK.

² Kampinoski Park Narodowy został powołany rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1959 roku

Setna rocznica wybuchu Powstania Styczniowego zbiegła się z obchodami dziesiątej rocznicy powołania Oddziału Stołecznego PTTK. W dniu 29 stycznia 1963 roku, dokładnie w dziesięć lat od powołania Oddziału odbyła się podniosła uroczystość przekazania Oddziałowi sztandaru, ufundowanego przez Zarząd Główny PTTK w dowód uznania za dotychczasową działalność. W imieniu Oddziału sztandar odebrał prezes Zarządu – Stefan Popowski, a prezes Zarządu Głównego PTTK – Piotr Gajewski – dokonał dekoracji sztandaru Złotą Honorową Odznaką PTTK. Złotą Honorową Odznaką PTTK wyróżniono również szczególnie wyróżniających się działaczy. Z okazji jubileuszu wydana została **Honorowa Odznaka 10-lecia Oddziału Stołecznego PTTK 1953–1963**.

Prezes Stefan Popowski wręczył te odznaki grupie wyróżniających się działaczy wraz ze specjalnie wydrukowanymi dyplomami. Wkrótce zorganizowano szereg spotkań jubileuszowych na których wręczano kolejne odznaki kołom, klubom i działaczom. Honorowa Odznaka 10-lecia Oddziału Stołecznego PTTK była pierwszym tego rodzaju wyróżnieniem dla działaczy Towarzystwa w Warszawie. Oznak tych zachowało niewiele, obecnie są one obiektem pożądania i poszukiwań kolekcjonerów krajoznawców.

Odznaka Honorowa 10-lecia Oddziału. Fot. Zbiory autora.

Wszystkim imprezom turystycznym organizowanym w 2023 roku przez Oddział Stołeczny PTTK towarzyszy hasło **70. ROCZNICA ODDZIAŁU STOŁECZNEGO PTTK 1953-2023**. Kulminacyjny moment obchodów jubileuszowych zaplanowano na październik.

Zbliża się **150. ROCZNICA POWOŁANIA POLSKIEGO TOWARZYSTWA TATRZAŃSKIEGO**. Statut PTT podpisano 31 grudnia 1873 roku.

Pamiętajmy o **160. ROCZNICY POWSTANIA STYCZNIOWEGO 1963-1864**.

Turyści ruszyli już w teren szlakiem walk powstańczych, docierają do nas relacje z pierwszych wycieczek. Liczymy na to że podzielicie się wrażeniami z kolejnych wycieczek na łamach naszego biuletynu.

WROCISZEW WIEŚ – W POWIECIE GRÓJECKIM

Wrociszew – to wieś w powiecie grójeckim, w gminie Warka. Wiedzę o przeszłości Wrociszewa możemy czerpać z dokumentów dotyczących miejscowej parafii, której historia sięga XV wieku. Jej powstanie i dalsza działalność jest związana ze szczodrobliwością znanego na Mazowszu rodu Michałowskich herbu Jasińczyk z Michałowa.

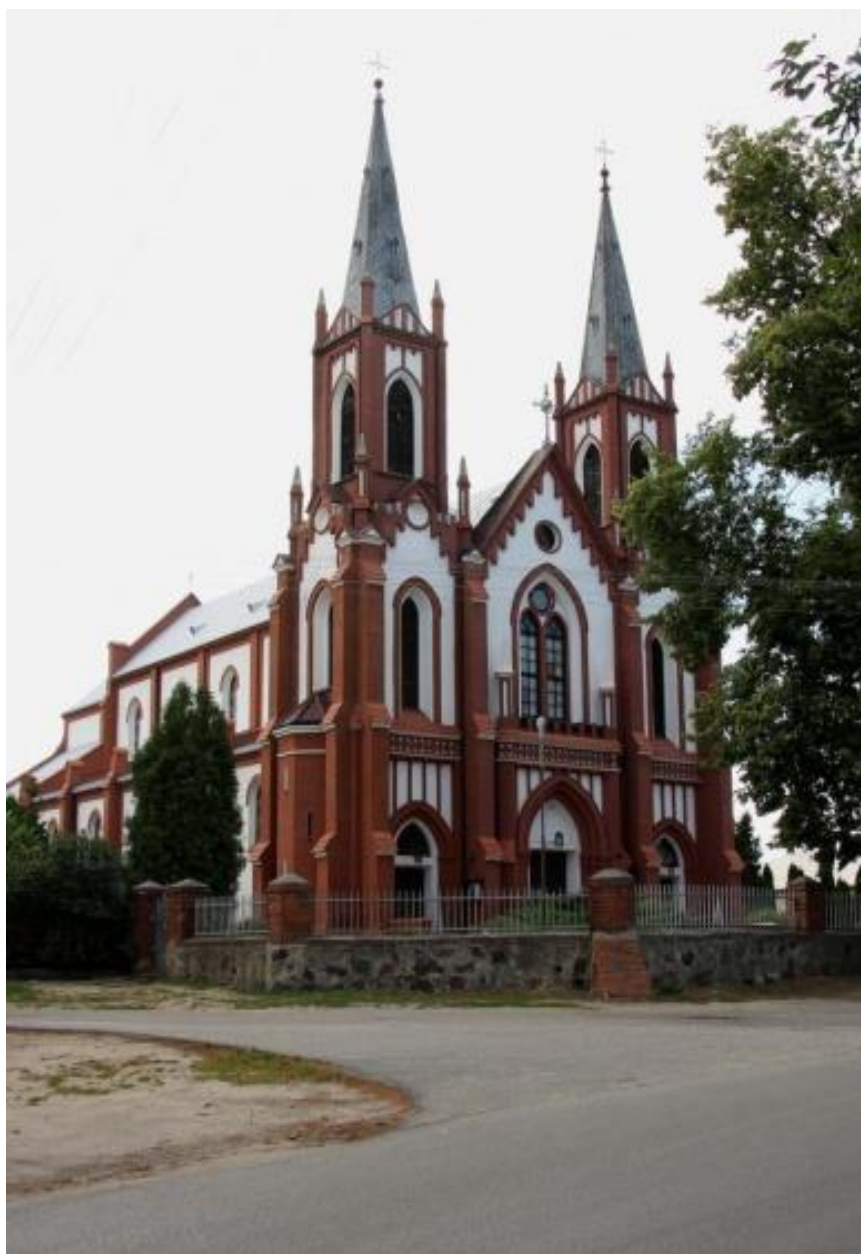
W akcie datowanym 12 marca 1454 r., trzech bracia: Jan, Piotr i Andrzej Michałowscy gwarantują kościołowi parafialnemu we Wrociszewie roczną dziesięcinę z dóbr swoich dziedzicznych w Michałowie, natomiast dziesięcinę z dóbr położonych we wsiach Lichanice i Brankowo (dziś: Lechanice i Branków), leżących na terenie parafii wrociszewskiej, postanowiono wypłacać przemiennie proboszczowi wrociszewskiemu, a w następnym roku na rzecz kościoła parafialnego w Jasięcu. Rodzina Michałowskich opiekowała się kościołem aż do XVIII wieku. Wybitną osobistością z tego rodu był żyjący w połowie XVI wieku podsędek rawski Stanisław z Michałowa. Za jego sprawą wybudowano plebanię, szpital i szkołę. Aby zapewnić środki na ich utrzymanie, Jacek Michałowski wybudował browar, a następnie karczmę zlokalizowaną przy trakcie wiodącym do Warki. Widocznie już wtedy nasi przodkowie cenili życie towarzyskie, bo w zapisie z tamtego okresu znalazło się określenie, iż była to karczma intratna. W tym czasie Wrociszew mógł się poszczycić biblioteką zlokalizowaną przy kościele. W latach wojny północnej w rejonie Warki kwaterowały wojska saskie niosąc pożary i zniszczenia, a w połowie roku 1703 zastąpiły je wojska szwedzkie, grabiąc dobra materialne i nakładając kontrybucje. Ksiądz Szymon Strykowski zanotował, że w roku 1733 w czasie bezkrólewia po Augustcie II, kwaterowało w Warce i okolicy wojsko polskie "pod panem wojewodą kijowskim" w liczbie 8000 ludzi, a następnie wkroczyły wojska saskie, które natychmiast rozpoczęły rabunek. Wiek XVIII to liczne pożary, również we Wrociszewie.

---

³ Władysław Gwardys (1933-2017). Członek PTTK od 1957 r. W latach 1976-81 oraz 1992-2001 był prezesem Zarządu Oddziału. PTTK im. Wiktora Krawczyka w Warce. Posiadał następujące uprawnienia: organizator turystyki, Przewodnik turystyki pieszej Nr 234/I Honorowy Przewodnik Turystyki Pieszej Nr 226, strażnik ochrony przyrody, przewodnik terenowy na województwo warszawskie, instruktor krajoznawstwa regionu, instruktor kształcenia kadr, społeczny opiekun zabytków, informator turystyczny, pilot wycieczek. W Okręgu Mazowieckim PTTK latach 1965 -1975 przewodniczący Komisji Turystyki Pieszej, w latach 1970 – 1985 wice prezes. Członek Zarządu Wojewódzkiego PTTK w Radomiu w latach 1973-1983. Członek Prezydium Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK od 1966 r. Wice przewodniczący KTP ZG PTTK w latach 1973- 2001. Od 2001 Honorowy Przewodniczący KTP ZG PTTK. Odznaczony m.in.: Złotą Honorową Odznaką PTTK, Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Radomskiego”, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Złotą Odznaką „Zasłużony Działacz Turystyki”, Złotym Medalem „Opiekuna Miejsc Pamięci Narodowej”, Odznaką „Za Zasługi dla Turystyki”, Odznaką „Za Zasługi dla Związku Kombatantów R.P. i Byłych Więźniów Politycznych”, Krzyżem Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski. Laureat Nagrody Państwowej II stopnia. XIV Walny Zjazd PTTK w Lublinie nadał mu tytuł Honorowego Członka PTTK (1977). Honorowy Prezes Oddziału PTTK w Warce, 30 października 2003 r. otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Warki.

Nie ominęły one, niestety, świątyni. Obecnie istniejący we Wrociszewie kościół wzniesiono w końcu XIX wieku, w stylu neogotyckim, według projektu wybitnego architekta Franciszka Braumana. Kościół stanął dzięki ofiarności parafian przy wielkim wsparciu Antoniego Dal-Trozzo, nowego właściciela Michałowa. świątyni. Obecnie istniejący we Wrociszewie kościół wzniesiono w końcu XIX wieku, w stylu neogotyckim, według projektu wybitnego architekta Franciszka Braumana ⁴.

Fot. Adrian Iwanowski

---

⁴ Architekt Franciszek Brauman (1838 -1904) w latach 1855–60 studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Warszawie; przedstawiciel neorenesansu projektował liczne kamienice w śródmieściu Warszawy, m.in. przy ul. Marszałkowskiej, Wierzbowej, Próżnej; także willa Dilleniusów przy ul. Pięknej jego główne dzieło to Dom Wedla przy ul. Szpitalnej (1893), nawiązujący do wzorów paryskich i wiedeńskich; w duchu neogotyku wznosił również kościoły w Kocierzewie i Nieborowie k. Łowicza. Dla rodziny Dal-Trozzo zaprojektował neogotycką kaplicę grobową na cmentarzu parafialnym we Wrociszewie.

Kościół stanął dzięki ofiarności parafian przy wielkim wsparciu Antoniego Dal-Trozzo⁵, nowego właściciela Michałowa. Świątynia została konsekrowana dnia 12 maja 1906 roku przez biskupa Kazimierza Ruszkiewicza, sufragana warszawskiego.

W 1918 r. przybył do Wrociszewa wraz z rodziną Stanisław Wyszyński. Był on przez trzydzieści lat organistą w miejscowym kościele, a jego córka Stanisława w latach 1921-1923 pracowała w szkole jako nauczycielka. Najstarsi mieszkańcy Wrociszewa wspominają młodego kleryka, a później kapłana Stefana Wyszyńskiego, który często odwiedzał rodzinę, tu spędzał swoje wakacje i urlopy. Później jako biskup, kardynał i prymas również znajdował czas, aby odwiedzić swojego ojca. Także po latach, już po śmierci swego ojca, przyjeżdżał, aby złożyć hołd przy jego mogile. Te wizyty prymasa we Wrociszewie łączyły się ze wspólną modlitwą i często serdeczną rozmową z mieszkańcami wioski.

Kiedyś kardynał Wyszyński powiedział do swoich rozmówców: "Naród jest silny w wierze, tylko naród wierzący wie, czego chce". Pracownik administracji kościelnej Władysław Rączka wspomina jak kardynał Wyszyński szukał schronienia we Wrociszewie przed okupantami hitlerowskimi, a później przed komunistami.

W czerwcu 2000 roku Zarząd Oddziału PTTK w Warce wystąpił do społeczności szkolnej z wnioskiem o przyjęcie imienia Stefana kardynała Wyszyńskiego. Inicjatywa ta spotkała się z entuzjastycznym przyjęciem. Bardzo przychylnie do tej propozycji odniósł się prymas Polski kardynał Józef Glemp, który w piśmie z dnia 22 września 2000 r. do prezesa Zarządu Oddziału PTTK w Warce napisał: *"Dziękuję za inicjatywę nadania szkole we Wrociszewie imienia Kardynała Prymasa Wyszyńskiego. Kto, jak kto, ale Wrociszew ma do tego pierwszorzędne prawo. Sługa Boży często o Wrociszewie wspominał. Sam byłem razem z Nim na grobie ojca Stanisława"*. Czasami, gdy znajdziecie się w południowej części Mazowsza, spróbujcie wpaść na krótko do Wrociszewa, aby spojrzeć na wieś, która ma taką długą i bogatą historię. Wrociszew położony jest w dolinie Pilicy nieopodal Palczewa. Prowadzi tędy nie znakowany szlak turystyczny na trasie: Rytomoczydła - Bersonówka - Wrociszew - Bończa – Michałów długości 13 km.

Od Redakcji

Tekst Władysława Gwardysa Członka Honorowego PTTK , Członka Honorowego Klubu Przewodników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej został napisany z przeznaczeniem na witrynę internetową Komisji Turystyki Pieszej Zarządu Głównego PTTK i opublikowany tam w dziale – „Rozmaitości” – „Miejsca ciekawe i mało znane”.

---

⁵ W 1849 r. właścicielem majątku w Michałowie został włoski kupiec Antoni Tadeusz Dal-Trozzo (1832-1990). Dobra Michałowska składały się z folwarków w Michałowie, Rudawicy, Ignacówce, Palczewie, Woli Palczewskiej oraz wsi: Budy Michałowskie, Majdan, Zofiówka, Bończa, Palczew i Wola Palczewska.

„DO MOGIŁY POWSTAŃCÓW 1863 r.”

Pomimo lekkiego mrozu grupa ochotników (wśród nich znaleźli się Jan Piwnik i Daniel Wolborski, prezes oraz wiceprezes Klubu "Varsovia") wyruszyła 29 stycznia bieżącego roku na wyprawę pieszą do Puszczy Kampinoskiej celem upamiętnienia powstańców styczniowych 1863 r. Organizatorem wycieczki było Koło Terenowe "Śródmieście", a poprowadził ją prezes Koła, kolega Jan Rukat. Do przejścia było 13-14 km na trasie Truskaw – Karczmisko – Zaborów Leśny – Zaborów. Najważniejszy punkt przemarszu stanowiło zapalenie zniczy na mogile powstańczej znajdującej się w Zaborowie Leśnym, a następnie wysłuchanie krótkiej prelekcji historycznej na jej temat.

12 kwietnia 1863 r. w lasach w okolicach Zaborowa mjr Walery Remiszewski rozpoczął formowanie oddziału „Dzieci Warszawy” w sile ok. 240-250 ludzi (byli to głównie dwudziesto i trzydziestolatkowie). Oddział ten ruszył w kierunku Cytadeli warszawskiej (uwolnienie więzionych tam powstańców), ale Rosjanie wzmogli czujność i udało im się jedynie dojść do lasów w rejonie Starych Babic. 13 kwietnia naprzeciw powstańcom wyruszyli Rosjanie i ci szybko wycofali się w głąb puszczy.

14 kwietnia obozujący oddział Remiszewskiego został niespodziewanie zaatakowany przez przeważające siły wojsk rosyjskich w liczbie 670 żołnierzy (niektóre źródła podają 500). Huzarzy i Kozacy, wspierani przez piechotę, rozbili oddział polskich wojsk powstańczych. Mjr Remiszewski był w tym czasie chory i nie mógł skutecznie dowodzić, a oddział powstańczy uzbrojony był głównie w kosy.

Po stronie polskiej poległo 30 ludzi, w tym sam dowódca mjr Remiszewski. Bilans strat powiększył się do 72 zabitych i 9 rannych, gdy Kozacy wymordowali prawie wszystkich rannych powstańców. Po stronie rosyjskiej straty wyniosły ok. 50 zabitych i rannych. W mogile zaborowskiej spoczywa według jednych źródeł 72, według innych 76 powstańców. Miejscowa legenda mówi, że spoczywa tam tylu powstańców, ile jest gwoździ na krzyżu, a gwoździ jest 76.

Na zakończenie odwiedziliśmy cmentarz wojenny na Uroczysku Wiktorów, gdzie pochowani są polscy żołnierze z września 1939 r., żołnierze AK oraz ludność cywilna. Podziękowania dla kolegi Janka Rukata za świetne przygotowanie tej przyrodniczo-histerycznej wyprawy.

Fot. Daniel Wolborski

Fot. Daniel Wolborski

WIOSENNE OGNISKO KOŁA TERENOWEGO „ŚRÓDMIESCIE”

W niedzielę 16.04. 2023 r. spotkaliśmy się przy wspólnym wiosennym ognisku na Polanie Jaworówka. Ognisko zapłonęło o godz. 12.00. Turyści wędrowali dwiema drogami. Na trasie: Góra Św. Antoniego – Polana Jaworówka – Struga. (8 km.) prowadził Jan Rukat. Na trasie: Marki (Fabryczna) – Jezioro Kruczek – Polana Jaworówka – Struga. (11 km) prowadził Tomasz Sikorski.

Przy wspólnym ognisku była okazja by odpocząć, zjeść i popić. Spotkać się z przyjaciółmi i porozmawiać ze znajomymi, nawet tymi ostatnio widzianymi przed pandemią. Porobić nowe znajomości. Było bardzo miło. Trasy były przystosowane do osób o różnej kondycji i o różnym stopniu trudności marszu. Tereny w pierwszej części nizinne a w drugiej pagórkowate przez to ciekawe. Pogoda właściwa dla imprezy i marszu. Na polanie miejsc do siedzenia było pod dostatkiem. Ognisko już płonęło ok. godz. 12:00. Opału na ognisko było dużo. Zebrało się około 100 osób, byli to członkowie i sympatycy naszego Koła Terenowego PTTK „Śródmieście”. Według mnie impreza udana ale za mało było śpiewania przy ognisku. Spotkanie zorganizowało Koło Terenowe „Śródmieście” Oddziału Stołecznego PTTK i Oddziałowa Komisja Turystyki Narciarskiej.

Fot. Bronisław Pyrek

Biesiadnicy na Polanie Jaworówka

Fot. Bronisław Pyrek

11 ZŁAZ PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ W ramach obchodów 70- lecia Oddziału Stołecznego PPTK

11 Złaz Przodowników Turystyki Pieszej odbył się w sobotę 22 kwietnia 2023 r. Zgodnie z założeniami organizatorów było to kameralne spotkanie kadry pieszej. Spotkaliśmy się w miejscu zwanym „Polaną Hutników” na skraju Lasu Bielańskiego w bezpośrednim sąsiedztwie utworzonego 50 lat temu (10.03.1973 r.) Rezerwatu Przyrody Las Bielański. Przepiękna bielańska wiosna tworzyła doskonałą oprawę spotkania zorganizowanego przez Oddziałową Komisję Turystyki Pieszej.

Fot. Maria Majdewicz

Fot. Maria Majdewicz

Jakub Michna

Członek młodzieżowej sekcji Klubu PTTK „Varsovia”

Daniel Wolborski

Wiceprezes Klubu PTTK „Varsovia”

**BOTANIK WSZECHSTRONNY
PROFESOR BOLESŁAW HRYNIEWIECKI
1875-1963**

Zdjęcie ze strony archiwum.pan.pl

13 lutego bieżącego roku minęła 60. rocznica śmierci prof. Bolesława Leona Hryniewieckiego – wybitnego botanika, pedagoga, badacza flory Kaukazu i Litwy oraz mieszkańca Brwinowa. Jako historyk botaniki przypominał o wielu zapomnianych zasługach Polaków w tej dziedzinie nauki, co było istotne w czasach odradzania się państwa polskiego po I wojnie światowej. Warto poznać historię tej postaci, która może być dla nas wzorem patriotyzmu i ciężkiej pracy. Na przykład dzięki prof. Hryniewieckiemu możemy dziś spacerować po Ogrodzie Botanicznym w Warszawie.

Profesor Hryniewiecki w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Warszawskiego – lata 20. XX w.
Zdjęcie ze strony uw.edu.pl

Bolesław Hryniewiecki urodził się 20 lutego 1875 r. w Międzyrzeczu Podlaskim. Po ukończeniu Gimnazjum Męskiego w Lublinie w 1892 r. rozpoczął studia przyrodnicze na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. Po dwóch latach nauki został usunięty z uczelni i zesłany w głąb Rosji za to, że uczestniczył w trzeciomajowej manifestacji patriotycznej ku czci Jana Kilińskiego (pułkownika powstania kościuszkowskiego). Dzięki amnestii mógł wznowić studia w 1895 r., ale tym razem na uniwersytecie w Dorpacie (dzisiejsze Tartu w Estonii). Tam uzyskał tytuł profesora. W latach 1900-1903 brał udział w wyprawie w słabo poznany pod względem botanicznym rejon Kaukazu. W 1914 r. przeniósł się do Odessy, gdzie został mianowany dyrektorem Ogrodu Botanicznego. Oprócz pracy naukowej działał w organizacjach patriotycznych (np. Polska Macierz Szkolna), wspierając swoich rodaków na emigracji.

W 1919 r. przybył do Warszawy, gdzie związał się na stałe z Uniwersytetem Warszawskim (UW). Objął wtedy posadę dyrektora Ogrodu Botanicznego. Funkcję tę pełnił przez 40 lat (z przerwą w trakcie II wojny światowej). W latach 1926-1927 pełnił funkcję rektora UW. Ponadto przyczynił się do założenia Polskiego Towarzystwa Botanicznego, a także Ligi Ochrony Przyrody (wieloletni prezes obydwu organizacji).

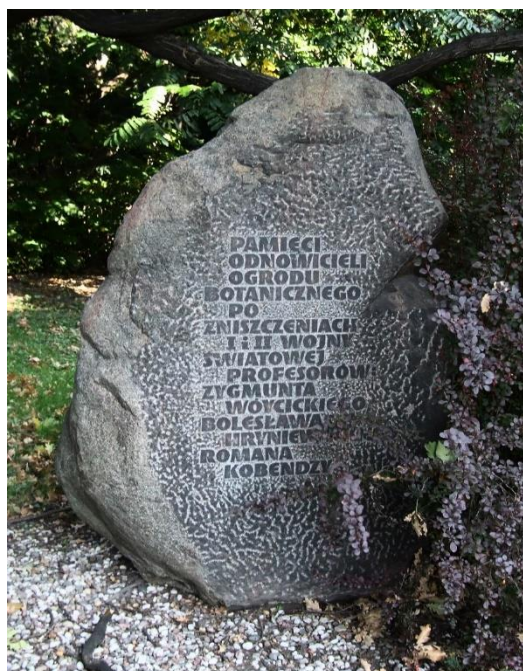
Przeszedł na emeryturę w 1960 r. w wieku 85 lat. Osiadł w podwarszawskim Brwinowie, gdzie zmarł trzy lata później. Pozostawił po sobie 34 prace botaniczne i 64 prace o historii botaniki (m.in. „Zarys dziejów botaniki”). Znakomity pedagog, człowiek renesansu łączący zainteresowania botaniczne z humanistycznymi.

A wycieczki z Profesorem, na które już długo naprzód wszyscyśmy się tak bardzo, tak serdecznie cieszyli! Wycieczki w Tatry, w Pieniny, w Góry Świętokrzyskie, po piaszczystych wydmach i podmokłych łąkach Mazowsza, do Puszczy Białowieskiej, nad rozległe jezioro Wigry (...) Ileż wtedy ciekawych rzeczy opowiadał nam Profesor, ile wiadomości o roślinach, o florze polskiej, o ochronie przyrody wsiąkło w nasze umysły na tych wycieczkach. I każdy się starał, żeby jak najwięcej się nauczyć, jak najwięcej skorzystać, żeby Profesor był zadowolony (...) (Zofia Radwańska-Paryska, *Profesor Bolesław Hryniewiecki. Człowiek i uczonec*, [w:] „Wiadomości Botaniczne”, t. VII, Warszawa 1963, z. 3-4).

Wycieczka na Wołyniu 1939 r.
Zdjęcie ze strony archiwum.pan.pl

Obelisk w Ogrodzie Botanicznym UW upamiętniający pracę Bolesława Hryniewieckiego
Fot wikipedia.

Wybitny działacz ochrony przyrody w Polsce, który przyczynił się do utworzenia parków narodowych – tatrzańskiego i świętokrzyskiego. Jego zasługi upamiętnia obelisk postawiony w Ogrodzie Botanicznym UW w Warszawie oraz wierzba krucha posadzona w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu w Tartu.

Z inicjatywy Witolda Tyrakowskiego na terenie Gminy Miejskiej Podkowa Leśna powstał w roku 1977 leśny rezerwat przyrody im. Bolesława Hryniewieckiego. Obecnie zajmuje powierzchnię nieco ponad 24 ha. Obejmuje jeden z najstarszych drzewostanów dębowo-sosnowych na Mazowszu.

powstał w roku 1977 leśny rezerwat przyrody im. Bolesława Hryniewieckiego. Obecnie zajmuje powierzchnię nieco ponad 24 ha. Obejmuje jeden z najstarszych drzewostanów dębowo-sosnowych na Mazowszu.

Zdjęcie ze strony sozosfera.pl

Bibliografia:

archiwum.pan.pl

Bolesław Hryniewiecki – Wikipedia, wolna encyklopedia

Bolesław Hryniewiecki (1926-1927) | Uniwersytet Warszawski (uw.edu.pl)

Hryniewiecki Bolesław - Biogramy - Giganci Nauki (gigancinauki.pl)

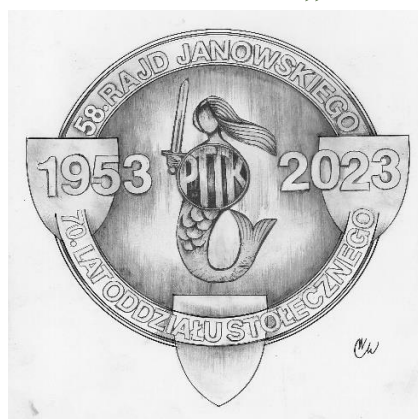
Kwartalnik_Historii_Nauki_i_Techniki-r1964-t9-n1-s75-83.pdf (muzhp.pl)

Hubert Śmietanka, CC BY-SA 2.5 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5>>, via Wikimedia Commons (zdjęcie obelisku)

Narodowe Archiwum Cyfrowe

sozosfera.pl

**W dniu 28.05. 2023 zapraszamy na wycieczkę
„ Z KLUBEM VARSOVIA WARSZAWSKIMI ŚLADAMI
ALEKSANDRA JANOWSKIEGO „**

Wycieczka jest miejską trasą 58.Rajdu Aleksandra Janowskiego

Przejścia piesze (3,5 km) + przejazdy komunikacją miejską

1. Zbiórka 28.05.2023 r. godz. 10.00 Cmentarz „Stare Powązki” – Brama Św. Honoraty.
Dojazd tramwajami nr 1, 22, 27 lub autobusem 180 (przystanek „Powązkowska”)
Obiekt nr 1 – Grób Aleksandra Janowskiego
2. Spacer ul. Powązkowską do ul. Okopowej, następnie przejazd z przystanku „Powązkowska” tramwajem nr 1 na Ochotę – przystanek „Bitwa warszawska 1920 r.”. Dalej przejazd autobusami 136, 154 do przystanku „Szczęśliwicka” **Obiekt nr 2** – dawne Technikum Kolejowe.
3. Przejazd autobusem 167 z przystanku „Szczęśliwicka” do przystanku „Pomnik Lotnika” (ul. Wawelska), następnie przesiadka do autobusu 187, 188, 523 i przejazd do Śródmieścia – przystanek „Plac Na Rozdrożu”. Spacer Al. Szucha. **Obiekt nr 3** – Gmach Ministerstwa Edukacji i Nauki.
4. Spacer: Al. Szucha (MEiN), Pl. Na Rozdrożu, Koszykowa, Mokotowska, Piękna **Obiekt nr 4** – Gmach Gimnazjum Żeńskiego im. Cecylii Plater-Zyberkówny.
5. Przejazd tramwajem na Mokotów (linia zastępcza autobusowa Z-4) z przystanku „Plac Konstytucji” do przystanku „Rakowiecka”. Dalej spacer ul. Rakowiecką do ul. Wiśniowej. **Obiekt nr 5** – Państwowy Instytut Geologiczny
6. Spacer ul. Rakowiecką do stacji metra „Pole Mokotowskie”. Przejazd metrem do stacji „Ratusz-Arsenał”. Przejazd tramwajem 13,20,23,26 z przystanku „Metro Ratusz-Arsenał” do przystanku „Stare Miasto”. Wejście na Plac Zamkowy i Krakowskie Przedmieście **Obiekt nr 6** – Gmach dawnego Muzeum Rolnictwa i Przemysłu
7. Spacer Krakowskim Przedmieściem do ul. Karowej **Obiekt nr 7** – Gmach dawnej siedziby Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego
8. Spacer Krakowskim Przedmieściem do ul. Kopernika **Obiekt nr 8** –siedziba Oddziału Stołecznego PTTK .Zakończenie wycieczki w siedzibie Oddziału – wręczenie znaczków i plaketek

Wycieczkę prowadzi kol. Daniel Wolborski – 603677806 Wycieczka potrwa 3-3,5 godziny
Proponujemy zakup biletu ZTM dobowego (24 h) w cenie: normalny 15 zł, ulgowy 7,50 zł

Opracował Jan Piwnik
Prezes Klubu PTTK „Varsovia”

Jan Piwnik

Daniel Wolborski

„Z Klubem Varsovia warszawskimi śladami Aleksandra Janowskiego”

Tegoroczne obchody siedemdziesięciolecia Oddziału Stołecznego PTTK im. Aleksandra Janowskiego skłoniły Koła i Kluby zrzeszone w Oddziale do podejmowania inicjatyw upamiętniających powyższą rocznicę, w tym działań poświęconych Aleksandrowi Janowskiemu, podróżnikowi, geografowi, zwanemu „ojcem polskiego krajoznawstwa”. Jedną z takich inicjatyw, podjętą przez Klub PTTK „Varsovia”, jest **organizowana po raz pierwszy w historii Oddziału** 28 maja bieżącego roku, wycieczka śladami Aleksandra Janowskiego po Warszawie.

Wykaz obiektów

1. Ul. Powązkowska 14 – Cmentarz „Stare Powązki”
Grób Aleksandra Janowskiego 1866-1944
Aleja Zasłużonych – rząd 1, grób 52-53
Aleksander Janowski zmarł w podwarszawskim Komorowie w 1944 r., gdzie został pochowany na Cmentarzu na tzw. „Zieleńcu”
Ekshumowany w 1947 r. – spoczął na Cmentarzu „Stare Powązki”
2. Ul. Szczęśliwicka 56 – róg ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r.
Siedziba dawnego Technikum Kolejowego
Przy wejściu głównym tablica upamiętniająca Aleksandra Janowskiego
W latach 1881-1885 Aleksander Janowski był uczniem Szkoły Technicznej Kolejowej Towarzystwa Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej mieszczącej się ówczesnie przy ul. Chmielnej 88/90 (obiekt obecnie nie istnieje)
3. Al. Szucha 25
Ministerstwo Edukacji i Nauki
Przed 1939 r. siedziba Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, gdzie w latach 1918-1928 Aleksander Janowski pracował kolejno jako referent ds. oświaty pozaszkolnej, a następnie naczelnik Wydziału Oświaty Pozaszkolnej. W roku 1928 przeszedł na emeryturę
4. Ul. Piękna 24/26
Kamienica z 1883 r.
Siedziba Gimnazjum Żeńskiego im. Cecylii Plater-Zyberkówny, działającego w latach 1883-1950, gdzie w latach 1910-1912 Aleksander Janowski wykładał „krajoznawstwo”. Podobne wykłady Aleksander Janowski prowadził również w Gimnazjum Żeńskim im. Jadwigi Sikorskiej mieszczącym się przy

ul. Marszałkowskiej 153 – róg Królewskiej 37, działającym w latach 1874-1918 (obecnie obiekt nie istnieje)

5. Ul. Rakowiecka 4 – róg Wiśniowej

Państwowy Instytut Geologiczny

Pierwsza siedziba Zarządu Głównego Ligi Ochrony Przyrody, którego pierwszy skład wybrano 9 stycznia 1928 r. (Aleksander Janowski został skarbnikiem)

W 1927 r. Aleksander Janowski pełnił funkcję Przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego Ligi Ochrony Przyrody

6. Ul. Krakowskie Przedmieście 66

Budynek Muzeum Rolnictwa i Przemysłu w latach 1881-1939

Na jednym z filarów budynku znajduje się tablica ze słowami Aleksandra Janowskiego, informująca o tym, że w tym gmachu 3 grudnia 1906 r. powstało Polskie Towarzystwo Krajoznawcze

Statut Towarzystwa powstawał w ówczesnym mieszkaniu Aleksandra Janowskiego przy ul. Sosnowej 1

7. Ul. Karowa 31

Kamienica z 1915 r.

a) Siedziba Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego 1918-1933

W okresie 1906-1939 władze centralne Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego miały kolejno swoje siedziby pod adresami: Al. Jerozolimskie 29 (1906-1918), Karowa 31 (1918-1933), Nowy Świat 19 (1933-1939)

W latach 1922-1929 prezesem Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego był Aleksander Janowski

b) Siedziba redakcji dwutygodnika krajoznawczego „Ziemia” – organu Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

W latach 1926-1927 i 1932-1933 redaktorem naczelnym „Ziemi” był Aleksander Janowski

8. Ul. Kopernika 30

Kamienica z lat 1911-1912

Aktualna siedziba Oddziału Stołecznego PTTK im. Aleksandra Janowskiego

Wykaz nie obejmuje wszystkich miejsc związanych z Aleksandrem Janowskim w Warszawie. Polecamy również odwiedzić Kościół Matki Boskiej Wspomożycielki Wiernych przy ul. Conrada 7 (Bielany), gdzie znajduje się tablica upamiętniająca Aleksandra Janowskiego (Panteon PTTK), odsłonięta w 2003 r. Ponadto warto udać się do Muzeum Sportu i Turystyki, w którym można zobaczyć ekspozycję poświęconą pionierom krajoznawstwa na ziemiach polskich.

Trasa wycieczki

Przejścia piesze (3,5 km) + przejazdy komunikacją miejską

1. Zbiórka Cmentarz „Stare Powązki” – Brama Św. Honoraty

Dojazd tramwajami nr 1, 22, 27 lub autobusem 180 (przystanek „Powązkowska”)

Obiekt nr 1 – Grób Aleksandra Janowskiego

2. Spacer ul. Powązkowską do ul. Okopowej, następnie przejazd z przystanku „Powązkowska” tramwajem nr 1 na Ochotę – przystanek „Bitwa warszawska 1920 r.”. Dalej przejazd autobusami 136, 154 do przystanku „Szczęśliwicka”

Obiekt nr 2 – dawne Technikum Kolejowe

3. Przejazd autobusem 167 z przystanku „Szczęśliwicka” do przystanku „Pomnik Lotnika” (ul. Wawelska), następnie przesiadka do autobusu 187, 188, 523 i przejazd do Śródmieścia – przystanek „Plac Na Rozdrożu”. Krótki spacer Al. Szucha

Obiekt nr 3 – Gmach Ministerstwa Edukacji i Nauki

4. Spacer: Al. Szucha (MEiN), Pl. Na Rozdrożu, Koszykowa, Mokotowska, Piękna

Obiekt nr 4 – Gmach Gimnazjum Żeńskiego im. Cecylii Plater-Zyberkówny

5. Przejazd tramwajem ze Śródmieścia na Mokotów (obecnie kursuje linia zastępcza autobusowa Z-4) z przystanku „Plac Konstytucji” do przystanku „Rakowiecka”. Dalej spacer ul. Rakowiecką do ul. Wiśniowej

Obiekt nr 5 – Państwowy Instytut Geologiczny

6. Spacer ul. Rakowiecką do stacji metra „Pole Mokotowskie”. Przejazd metrem do stacji „Ratusz-Arsenał”. Przejazd tramwajem 13,20,23,26 z przystanku „Metro Ratusz-Arsenał” do przystanku „Stare Miasto”. Wejście na Plac Zamkowy i Krakowskie Przedmieście

Obiekt nr 6 – Gmach dawnego Muzeum Rolnictwa i Przemysłu

7. Spacer Krakowskim Przedmieściem do ul. Karowej

Obiekt nr 7 – Gmach dawnej siedziby Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego

8. Spacer Krakowskim Przedmieściem do ul. Kopernika

Obiekt nr 8 – aktualna siedziba Oddziału Stołecznego PTTK

Zakończenie wycieczki w siedzibie Oddziału – wręczenie znaczków i plaketek

Czas wycieczki obliczony został na 3-3,5 godziny. Do zobaczenia na szlaku śladami Aleksandra Janowskiego po stolicy!!!

SZUFLADA KOLEKCJONERA

Włodzimierz Majdewicz

Wydanie specjalne w 150. rocznicę powołania Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego 1873-2023

W nawiązaniu do przypadającej w bieżącym roku 150. rocznicy powstania Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego przypominamy *MEDAL 100-LECIA PTK* wydany w 1973 roku przez Zarząd Główny PTTK dla uczczenia 100 rocznicy powstania pierwszej polskiej społecznej organizacji turystycznej.

Zbiory autora

Na awersie w górnej części umieszczone zostały daty **1873 – PTTK – 1973**. Nieco niżej centrum kompozycji znajduje się symboliczna gałązka kosodrzewiny. Dolną część krążka wypełniają odcisnięte ślady stóp. Na niektórych można odczytać daty i symbole literowe odnoszące się poprzedników PTTK. Na rewersie znajdują się zwrócone do siebie, wykonane delikatną kreską rysunki profili Tytusa Chałubińskiego i Walerego Eliasza. Medal ten w oryginalnym drewnianym etui wręczano wybitnym działaczom przy okazji uroczystości rocznicowych. Wśród wyróżnionych tym medalem osób znalazło się również grono Przodowników Turystyki Pieszej w sposób szczególny zasłużonych dla popularyzacji i rozwoju pieszego wędrowania i krajoznawstwa. W dniu 28 października 1973 roku Sekretarz Generalny PTTK Jacek Węgrzynowicz wręczył Medale 100-lecia Turystyki Polskiej między innymi: Wandzie Bem, Władysławowi Gwardysowi, Anieli Michalskiej, Marcelemu Najderowi, Włodzimierzowi Koncmanowi i Henrykowi Tomkiewiczowi.

Medal wybito w 1973 roku w Mennicy Warszawskiej według projektu Stanisława Sikory⁶, w nakładzie 513 egzemplarzy z tombaku patynowanego, o średnicy 60 mm.

Zbiory autora

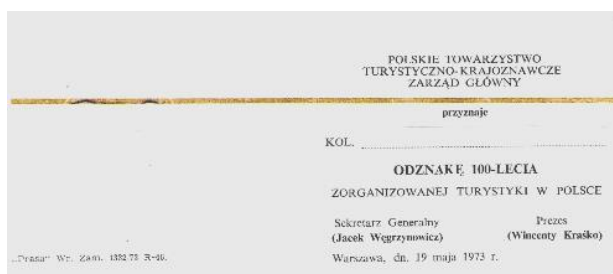
Niezależnie od medalu Zarząd Główny PTTK ustanowił jubileuszową odznakę. Na terenie całego kraju organizowano rocznicowe obchody.

ODZNAKA JUBILEUSZOWA 1873- 1973 nadawana był a przez Zarząd Główny, Zarządy Okręgów i Oddziałów PTTK wieloletnim działaczom oraz ludziom z poza Towarzystwa, którzy przyczynili się do rozwoju PTTK na swoim terenie. Mosiężną emaliowaną odznakę wydano w dużym nakładzie. Odznakę wraz z legitymacją wręczano w trakcie centralnych i lokalnych uroczystości jubileuszowych.

---

⁶ Stanisław Sikora (1911- 2000) rzeźbiarz i medalier. Autor licznych pomników, rzeźb, medali i tablic pamiątkowych. Uczestnik ponad 400 wystaw, krajowych i zagranicznych, w tym 22 indywidualnych.

Zbiory autora

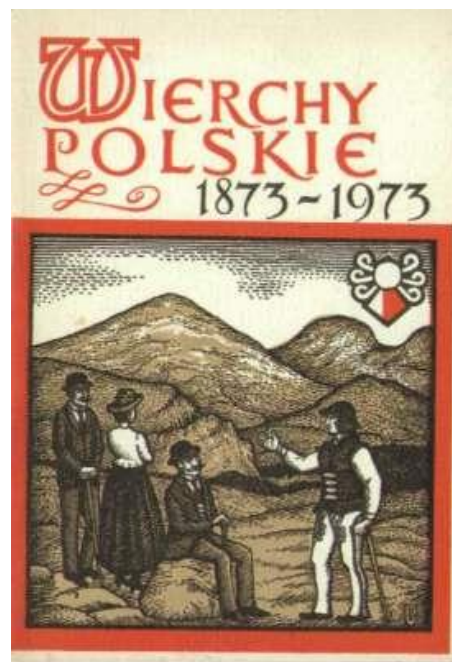
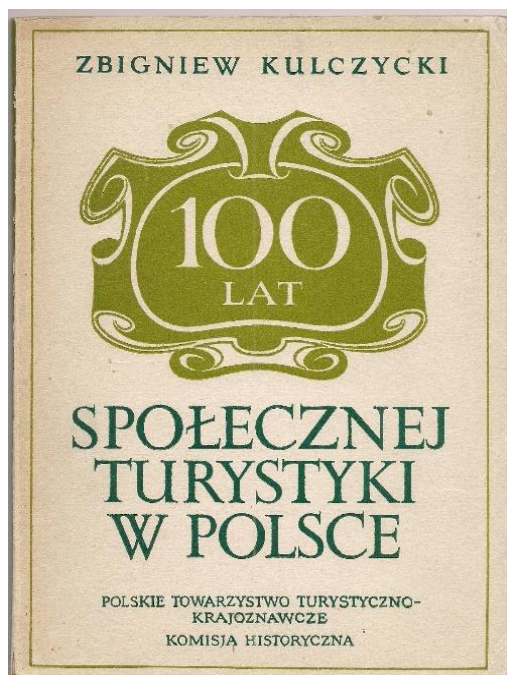
Ważnym elementem roku jubileuszowego była wydana z myślą o turystach górskich Odnaka Jubileuszowa PTTK **WIERCHY POLSKIE 1873-1973**. Odnaka ta nawiązywała 100-lecia powołania do życia Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i związana była z akcją jubileuszowych rajdów i zlotów organizowanych na terenie gór całej Polski. W momencie zakończenia tej akcji jednocześnie w dniu 23 czerwca 1973 zapłonęły turystyczne ogniska.

Zbiory autora

Odznakę **WIERCHY POLSKIE 1873-1973** wyprodukowano w PTTK-owskiej wytwórni „Fotopam” w Krakowie. W koncepcji plastycznej nawiązano do folkloru, dominuje tu stylizowana podhalańska „parzenica” na zielonym emaliowanym tle. W centrum widnieją daty 1873 i 1973, poniżej litery PTTK oraz czerwony symbol i napis **WIERCHY POLSKIE**. Spotykane jest kilka wersji tej odznaki różniących się szczegółami wykonania: a) odznaka mosiężna mocowana na śrubkę z nakrętką lub na szpilce, b) odznaka wybita z miedzi.

Zbiory autora

Zadbane również o okolicznościowe wydawnictwa, nakładem Komisji Historycznej ZG PTTK ukazała książka autorstwa Zbigniewa Kulczyckiego pod tytułem **100 LAT SPOŁECZNEJ TURYSTYKI W POLSCE** oraz broszurowe opracowanie Józefa Nyki pod tytułem **WIERCHY POLSKIE 1873-1973** zawierające historię polskiej turystyki górskiej, taternictwa, narciarstwa „w pigułce”.

W obfitującym w rocznice 1973 roku część Oddziałów PTTK w rozmaity sposób podkreślała przypadające aktualnie rocznice. Przykładem takich działań jest nietypowa w firmie odznaka ustanowiona przez Oddział Stołeczny PTTK. W jednym projekcie odwołano się do czterech rocznic i nadano jej nazwę „**ODZNAKA JUBILEUSZÓW ROKU 1973**” **ODZNAKA JUBILEUSZÓW ROKU 1973**”. W tym przypadku skoncentrowano się na czterech rocznicach: 500-leciu urodzin Mikołaja Kopernika, 200-leciu powołania Komisji Edukacji Narodowej, 30-leciu Ludowego Wojska Polskiego oraz 100-leciu zorganizowanej

turystki w Polsce. „Odznakę Jubileuszów roku 1973” wydano z inicjatywy i według projektu Jana Stankiewicza ⁷ prezesa Oddziału Stołecznego PTTK.

Zbiory autora

W projekcie odznaki uwzględniono daty i związane z nimi symbole nawiązujące do czterech rocznic wplatając między nie wizerunek Odznaki Honorowej Oddziału Stołecznego PTTK. Poniżej dat historycznych i symboli umieszczono na barwnych emaliowanych prostokątach: czerwonym, żółtym, błękitnym i zielonym powtarzającą się datę „1973”. Czwarty symbol związany z datą 1873 to uproszczony wizerunek Odznaki 100-lecia zorganizowanej turystyki w Polsce wydanej przez Zarząd Główny PTTK.

„Odznaki Jubileuszów Roku 1973” wręczano wraz z legitymacjami w trakcie uroczystego podsumowania roku Oddziału Stołecznego PTTK. Zgodnie z zaleceniem Zarządu Oddziału komisje, koła i kluby organizowały, wycieczki autokarowe, wycieczki i rajdy piesze, rowerowe, spływy kajakowy oraz prelekcje i wieczornice związane tematycznie z wymienionymi rocznicami. W ramach tej akcji zorganizowano ponad trzydzieści różnorodnych imprez rocznicowych. Pamiątką tamtych działań jest „Odznaka Jubileuszów roku 1973” wręczana jako podziękowanie dla osób zaangażowanych w realizację rocznicowych imprez.

---

⁷ Jan Stankiewicz (1927-2000) architekt, członek SARP, prezes Oddziału Stołecznego PTTK 1972-1974, członek Prezydium Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK 1977-1981, wiceprezes Stołecznego Zarządu Wojewódzkiego PTTK 1981-1984 . Honorowy przodownik GOT, przodownik turystyki pieszej Nr. leg 271/II, instruktor krajoznawstwa. W 2002 r. upamiętniony tablicą epitafijną w Panteonie PTTK w Kościele p.w. Matki Boskiej Wspomożycielki Wiernych przy ul. Conrada w Warszawie.

